

Realistien ihanteista

Suomalaisen realismin teoriaa vuodelta 1885

Vuosi 1885 mainitaan niin suomalaisen kirjallisuuden kuin kuvataiteenkin historiassa realismin läpimurtovuotena. Suomalainen teatteri esitti silloin ensi kertaa Minna Canthin ”Työmiehen vaimon”, Juhani Aho julkaisi ”Papin tyttären” ja Axel Gallén toi näynteille ”Akan ja kissan”, kuvataiteemme äärimmäistä realismia edustavan työn.¹ Varsinaista realismin teoriaa kohtaan oli suomalaisilla kirjailijoilla ja taiteilijoilla kuitenkin harrastusta suhteellisen vähän; esimerkiksi Gallén pysytteli mieluiten irti ”nk. filosofien opeista”.² Minna Canth seurasi tosin ulkomaista kauno- ja debattikirjallisuutta suorastaan kiinteämmin kuin miehiset kirjailijatoverinsa,³ mutta ei tuntenut halua miettiä julkisuudessa realistisen suunnan ja oman kirjoittamistapansa perusteita; kiihkeimmin hän otti kantaa naisasiaan. Sen sijaan Juhani Aho ja nuori — vuonna 1885 vasta 19-vuotias — Kasimir Leino valaisivat käsityksiään paitsi teoriaa soveltavin kaunokirjallisin teoksin myös teoreettisluonteisin artikkelein. Sekä Juhani Ahon ”Realistisesta kirjallisuudesta sananen” että Kasimir Leinon ”Realismi ja Idealismi” ilmestyivät syksyllä 1885, edellinen oululaisessa *Kaiussa*,⁴ jälkimmäinen Hämeen Sanomissa.⁵ Jo

¹ Salme Sarajas-Korte, Suomen varhaisymbolismi ja sen lähteet. Tutkielma Suomen maalaustaiteesta 1891—1895. Helsinki 1966, s. 14.

² Ibid. s. 14.

³ Ks. Rafael Koskimies, Elävä kansalliskirjallisuus. Suomalaisen hengen vaihteita 1860—1940. Helsinki 1944, s. 212—213.

⁴ Jussi [Juhani Aho], Realistisesta kirjallisuudesta sananen. *Kaiku* 1885, n:o 100 ja 102.

⁵ -oh- [Kasimir Leino], Realismi ja Idealismi. Hämeen Sanomat 1885, n:o 83. Itse asiassa Leinon kirjoitus on paria kuukautta varhaisempi kuin Ahon suurempaa huomiota herättänyt artikkeli.

saman vuoden alkupuoliskolla, siis ennen suomalaisten kirjailijoiden kannanottoja, oli ruotsiksi kirjoittavan Hjalmar Neiglickin kynästä lähtenyt sarja huomionarvoisia pohdiskeluja. Neiglick oli arvostellut Canthin ”Työmiehen vaimon”, anonut Kiseleffin säätiöltä apurahaa ulkomaisia filosofian opintoja varten kiintoisia näkökohtia sisältävällä kirjelmällä ja esitelmöinyt Uusmaalaisen osakunnan vuosijuhlassa aiheesta ”Voltaire och nittonde seklet” tavalla, joka tekee oikeutetuksi Werner Söderhjelm in korostuksen: Neiglick oli meillä 80-luvun ainoa todellinen teoreetikko.⁶ On kuitenkin syytä pitää mielessä, että Neiglick oli *nimenomaan* teoreetikko, joka ei realismin linjoja selkeyttäessään joutunut samalla puolustamaan omia luovan kirjailijan asemaansa niin kuin Aho ja Leino.

Tuntuu siltä, että Juhani Ahon ja Kasimir Leinon artikkelit ovat saaneet alkunsa suunnilleen samoista virikkeistä. Ne ovat repelliikkejä keskusteluun, jonka patriarkaalinen idealisti Agathon Meurman oli Finland-lehdessä avannut hyökättyään helmikuussa vasta ensiesityksensä saanutta Canthin ”Työmiehen vaimoa” sekä yleensä realistista kirjallisuutta vastaan. Meurmanin näkemyksen mukaan realistiset teokset olivat silkkaa valhetta.⁷ Vaikka hän ei ollut näytelmää nähnyt, vaan oli tutustunut siihen ainoastaan referaattien välityksellä, hänen tuomionsa oli armottomana langennut perinteellisiä arvoja ja asenteita kumoavan kappaleen yli.

Juhani Ahon kirjoituksella ”Realistisesta kirjallisuudesta sananen” on selvempi vastineen luonne kuin Kasimir Leinon artikkelilla. Aho viittaa suoraan ”vanhan kansan miehiin”, jotka ”ovat jo muutamain paikoin ottaneet uusia tulokkaita vastaan täydessä sotarinnassa”. Realismi ei ole valheellisuutta, vaan uskallusta vaativaa uusien totuuksien etsintää. Oma havainto on kirjailijan lähtökohta, ja kun hän osuu ”pahuuden keskeen joutumaan ei ole kumma, että hän sen huomaa ja tahtoo siitä kertoa”. Realisti on osallistuja, yhteiskunnan mätäpaiseiden puhkaisija, tapojen lääkäri. Realismin kiivaimmat vastustajat ovat löydettävissä niiden joukosta, joihin iskut kipeimmin koskevat: kirkon ja valtion virkamiesten sekä rikkaiden kauppiaiden

⁶ Werner Söderhjelm, Hjalmar Neiglick 1860—1889. — Hjalmar Neiglick, Valda uppsatser. Helsingfors 1916, s. 29.

⁷ A[gathon] M[eurman], Till Redaktionen af Finland. Finland 4. 2. 1885.

keskuudesta. Sen Aho tosin sanoo ymmärtävänsä, ettei kukaan ole valmis vapaaehtoisesti luopumaan eduistaan.

Mielenkiintoisin Ahon kirjoitus on niiltä osin, missä hän pohtii realistisen kirjallisuuden idealistisia juonteita. Omista kokemuksistaan hän mainitsee seuraavaa: ”Joka kerta kuin olen laskenut käsistäni esim. jonkun Zolan tai Kiellandin romaaneista, on mieleni ikäänkuin kimmonnut takaisin tuosta liasta ja valheesta, joka kirjassa on paljastettu.” Aho ei usko ihanteiden vararikkoon, vaan muuntumiseen. ”Minä puolestani olen siitä vakuutettu, että kun kansan entiset idealit alkavat mädätä, hänellä on uudet ja paremmat tiedossa, jotka tekevät entiset joutilaaksi ja pois heitettäväksi — —.” Sama ajatus esiintyy — vain jossain määrin toisin sanoen esitettynä — Ahon opiskelutoverin ja ystävän Arvid Järnefeltin yhdeksän vuotta myöhemmin ilmestyneessä ”Heräämiseni”-teoksessa. Tukehtumisesta ei ole pelkoa. Ilman loppuessa yhdeltä suunnalta voi hengitystä jatkaa toisaalla; entisten ideaalien jäädessä taakse syntyy sopimus uuden tulevaisuuden kanssa.⁸ Huomiota ansaitsee, että Agathon Meurman osoitti yhtä vähän ymmärtämystä Järnefeltin tolstoilaista maailman selitystä kuin 1880-luvun realistien todellisuudenkuvauksia kohtaan.⁹

Kasimir Leinon ”Realismi ja Idealismi” lähestyy kirjallista murrosta teoreettisemmista lähtökohdista kuin Juhani Aho. Ahon selkiinnyttäessä käsityksiään realistisen kirjallisuuden tavoitteista ja tarkoituksenmukaisuudesta ja puolustautuessa hyökkääjiä vastaan Leino esittää mielipiteitään myös runouden luonteesta yleensä sekä niistä, jotka runoutta luovat. Ilmeistä on, että Leinon mietteiden yhtenä virikkeenantajana on Herman Bangin modernin realismin ongelmia käsittelevä esitelmä, jonka Suomessa vierailnut tanskalainen kirjailija oli pitänyt Helsingissä keväällä 1885; myös Juhani Ahon tiedetään olleen kuulijoiden joukossa.¹⁰ Leino lienee niin ikään tutustunut — ehkä esitelmän inspiroimana — Bangin vuonna 1879 julkaisemaan teokseen ”Realisme og Realister”.

Bang erottaa toisistaan aidosti realistisen ja tendenssipitoisen

⁸ Arvid Järnefelt, *Heräämiseni*. Helsinki 1894, s. 88—89.

⁹ Ks. Armo Nokkala, *Tolstoilaisuus Suomessa*. Aatehistoriallinen tutkimus. Helsinki 1958, s. 80.

¹⁰ Antti J. Aho, Juhani Aho. *Elämä ja teokset*. Edellinen osa. Porvoo 1951, s. 216.

kirjallisuuden,¹¹ Leino puolestaan rajaa erilleen ”oikean” realismin ja realismin ”epäsikiöt”. ”Epäsikiöitä” ovat teokset, jotka keskittyessään kuvaamaan todellisuuden varjopuolia unohtavat kokonaan valot. Eli Leinon omin sanoin ja esimerkein: ”Oikeata realismia ei myöskään ole Strindbergin kirjailutapa yhtä vähän kuin Zolan yksipuolimpain oppilaitten; tai oikeammin: se on kyllä realismia, mutta perin yksipuolista, sillä se etsii a i n o a s t a a n varjopuolet todellisuudesta.” Leinon tulkitsema realistin radikalismi on varovaista niin kuin meillä yleisestikin 1880-luvun kirjailijoiden. Tämä tulee näkyviin muun muassa juuri Strindbergin vieroksuntana.¹²

Leino korostaa — edelleen Bangiin yhtyen —, että yhteiskunta puhuu kirjailijoiden kautta ja ilmoittaa siten ”tautinsa, kipunsa ja haavansa”. Mutta samalla kun hän käsittelee kirjallisuuden maallisia ja sosiaalisia tehtäviä, hän viittaa runouden ikivanhuuteen ja siihen, kuinka juuri menneinä aikoina runot versoivat runsain kukinnoin; kalevalaisen ja kantelettarelaisen laulun loistokausi ei ole enää koskaan palaava. Leinon tekstiä hallitsee kauttaaltaan mielenkiintoinen polaarisuus. Toisaalta hän on kiihkeästi hälventämässä idealismin ”häikäiseviä unelmia” ja ”pilventakaisia tuulentupia” ja tähdentämässä realistisen asennoitumistavan tärkeyttä, toisaalta hän huomauttaa painokkaasti siitä, kuinka runouden suoni on kuivumaan päin ja kuinka tiede häytyttelee ”mielikuvituksen vapaita lentimiä”. Sitä paitsi runous on yhä enemmän jäämässä sivistyneen eliitin harrastukseksi: ”Runotar ei enää suosi työkansaa, sillä tämä kansa ei jouda enää haaveilemaan ja sitä paitsi on sen mielikuvitus köyhtynyt pakotyöstä. Näin on runous aikojen kuluessa kehittynyt sivistyneitten s.o. sellaisten yksinomaiseksi oikeudeksi, jotka ylläpidon puolesta ovat olleet paremmassa turvassa ja joiden ei ole tarvinnut antautua ruumiilliseen työhön.” Olojen muuttumisesta huolimatta runous on kuitenkin luonteeltaan pysynyt samanlaisena: ihmissydämen ja luonnon kuvailijana sekä tunteiden tulkkina.

1880- ja 1890-luvun kirjallis-taiteellisia pyrkimyksiä tutkineen Annamari Sarajaksen käsityksen mukaan näiden vuosikymmenien

¹¹ Herman Bang, *Realisme of Realister. Portraetstudier og Aforismer*. Kjøbenhavn 1879, s. 7.

¹² Ks. Henning Söderhjelm, Werner Söderhjelm. *Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland* 378. Borgå 1960, s. 34.

keskinäiset valtasuhteet olivat pitkään sekavat. Sarajas on huomauttanut erikoisesti siitä, kuinka 1890-luvun symbolismiin johtavan kehityksen juuret piilivät jo edellisen kymmenluvun aatteissa ja niiden edustajissa. "Liberalismin ja 'uusien aatteiden' ohjelma sinänsä levitti portit avoimiksi muillekin kuin realismin ohjelmalle."¹³ Tämä oivallus on avain myös Kasimir Leinon "Realismi ja Idealismi"-artikkelin oikeaan käsittämiseen. Olisi erheellistä tulkita sitä yksipuolisesti realistin ohjelmanjulistukseksi.

Vuonna 1885 solmittiin merkityksellisiä kirjailijasuhteita yli kieli-ajan. Juhani Aho tutustui ensin K. A. Tavaststjernaan, joka esitteli hänet edelleen kahdelle etevälle kirjallisuuden tutkijalle ja arvostelijalle, Werner Söderhjelmille ja Hjalmar Neiglickille.¹⁴ Neiglickin mukana Aho pääsi likelle ruotsinkielisiä intellektuellipiirejä ja suuntautui — mahdollisesti juuri näiden uusien virikkeiden ansiosta — kohti ranskankielistä kirjallisuutta.¹⁵ Kasimir Leinon suhteista Neiglickiin ei ole tietoa. Vihjeitä ei ole löydettävissä sen paremmin Väinö Kaukosen Leinoa kuin Olof Mustelinin Neiglickiä käsittelevästä tutkimuksesta. Sen sijaan Leino ja Söderhjelm koskettivat toisiaan, pitihän Söderhjelm esiintyä vuonna 1895 Leinon väitöskirjatyön opponenttinakin; tilalle tuli kuitenkin Eliel Aspelin.¹⁶

Neiglick oli herättänyt ensi kertaa sivistyneistöpiirien huomiota vuonna 1883, jolloin hän oli esitellyt julkisuudessa K. A. Tavaststjernan esikoisrunojen kokoelman "För morgonbris", ja toistamiseen vuotta myöhemmin, jolloin hän oli hyökännyt kiivaasti vapaamielisyyden vastustajiksi syyttämäänsä professoreja Hjeltiä, Neoviusta ja Reuteria sekä dosentti Vaseniusta vastaan.¹⁷ Vuodelta 1885 on kuitenkin peräisin hänen varsinainen ohjelmanjulistuksensa,¹⁸ Uusmaalaisen osakunnan vuosijuhlaesitelmä "Voltaire och nittonde seklet". Siinä hän ylistää valistusajan suurta filosofia ajattelijaksi, joka pys-

¹³ Annamari Sarajas, *Elämän meri*. Tutkielmia uusromantiikan kirjallisista aatteista. Porvoo 1961, s. 10—11.

¹⁴ Antti J. Aho, mts. 216.

¹⁵ Ks. Olof Mustelin, Hjalmar Neiglick. *Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland* 414. Borgå 1966, s. 122.

¹⁶ Väinö Kaukonen, Kasimir Leino runoilijana. *Keuruu* 1966, s. 43.

¹⁷ Ks. Olof Mustelin, mts. 77.

¹⁸ *Ibid.* s. 87.

tyi erottamaan jyvät akanoista ja luomaan pohjan modernille tietelle.¹⁹ Hyökätessään kirkkoa ja kristinuskoa vastaan Voltaire oli vapauttamassa ihmishenkeä harhoista, joiden vallassa se oli ollut useiden vuosisatojen ajan.²⁰ Voltairen rinnalla Neiglick mainitsee arvostavasti Rousseauin, jonka opit loivat puolestaan pohjaa yhteiskunnalliselle vallankumoukselle. Ne filosofit, joita vastaan hän avoimesti ja erityisen jyrkästi käy taisteluun, ovat idealistinen Schelling ja oman ”mielipuolisen dialektiikkansa” kehittänyt Hegel, jotka ovat mystifioineet vanhan terveen logiikan.²¹ Tätä hyökkäystään sekä hegeliläistä ajattelutapaa että Hegelin suomalaisia kannattajia vastaan Neiglick oli valmistellut jo parisen kuukautta aikaisemmin anoessaan apurahaa ulkomaista opintomatkaansa varten: ”Medan det råder och redan i årtionden rådt utveckling och förnygring i kulturländerna, lefver man här på förstenade rester af fader Snellmans visdom.”²² Kuten Olof Mustelin on huomauttanut, apuraha-anomus ja vuosijuhlaesitelmä täydentävät ylipäätään toisiaan.

Puhuessaan romantiikan tappiosta ja realismin voitosta Neiglick tarjoaa myös yhteiskunnallisen selitysmallin. Romantiikkaa vallitsi eliittitunnelma ja egoismi. Se jätti huomiotta ne, joilla ei ollut mahdollisuutta siihen osallistua, ja siksi voidaan 1800-luvun Euroopan kaikkia köyhiä ja kärsiviä nimittää romanttisen ajattelutavan murtajiksi. Herääminen todellisuuteen oli välttämätön. Neiglickin tekstissä toistuu usein Euroopan ”hullu vuosi” 1848, jonka kumoukset olivat merkkejä vuosisadan polttavimmasta ongelmasta: pauperismista, joka yhä odotti ratkaisuaan.²³ Esitelmä päättyy rinnastukseen ja tulevaisuudentoiveeseen. Voltairen aika oli valistuksen kautta; romantiikan harhojen jälkeen oli ihmiset kenties saavuttava uusi valistuksen aalto, joka toisi mukanaan vakaumuksen ajatuksenvapauden tärkeydestä.²⁴

Hjalmar Neiglick pyrki määrätietoisesti nykyaikaisuuteen. Tämä

¹⁹ Hjalmar Neiglick, Voltaire och nittonde seklet. Föredrag vid Nyländska afdelningens årsfest år 1885. — Valda uppsatser. Helsingfors 1916, s. 224.

²⁰ Ibid. s. 227.

²¹ Ibid. s. 235.

²² Ks. E. N. Tigerstedt, Hjalmar Neiglicks filosofiska program. Nya Argus 1938, s. 62.

²³ Hjalmar Neiglick, Voltaire och nittonde seklet s. 236—237.

²⁴ Ibid. s. 238.

tulee näkyviin niin hänen filosofisessa ajattelussaan kuin niissä vaatimuksissa, jotka hän kirjallisuus- ja teatterikriitikkona taiteelle asetti. Minna Canthin ”Työmiehen vaimon” arvostelu on karakteristinen esimerkki hänen teoreettisesta asennoitumisestaan. Canthin realismi ei tyydyttänyt Neiglickiä läheskään kaikilta osin: ”— — men visserligen är icke allt modernt i fru Canths senaste skådespel.”²⁵ Hän oli valmis syyttämään kirjailijaa jopa suoranaisesti realismin puutteesta: ”Det felas — — fru Canth realism, och detta är dock något som man äger rätt att vänta af ett socialt drama år 1885, med personer och idéer från våra egna dagar.”²⁶ Arvostelijan moitteet kohdistuivat eritoten henkilökuvaukseen. Repliikit eivät suinkaan aina sopineet esittäjän suuhun, vaan ne edustivat Canthin omaa kaunopuheisuutta. Henkilöitä oli idealisoitu, työläiset puhuivat kuin korkeampaakin sivistystä saaneet. Homsantuuta luodessaan kirjailija oli osunut pahasti harhaan. Mustalaistyttöä ei ollut tutkittu luonnon mukaan, hän oli teatraalinen ja epäuskottava. Samoin kuin Agathon Meurman, joka tosin lähestyi ”Työmiehen vaimoa” vastakkaisesta maailmankatsomuksellisesta lähtökohdasta käsin, Neiglick kiinnitti huomionsa näytelmän loppukohtauksen paukkuefektiin, joka huipensi epäaidon tunnelman.²⁷

Neiglickin koko arvostelusta on luettavissa hänen tyytyväisyytensä realistisen ja sosiaalisia probleemeja pohtivan draaman läpimurtoon suomalaiselle näyttämölle samoin kuin hänen tyytymättömyytensä siihen, ettei Canth ollut pystynyt viemään realistista linjaansa idealisointeihin hairahtumatta ja johdonmukaisesti läpi. Toisin sanoen: kriitikko olisi toivonut kritikoitavaltaan enemmän realistisen taiteilijan kuin vakaumuksellisen julistajan kunnianhimoa.

Suomenruotsalaisen kirjallisuuden uskonnollista problematiikkaa kartoittavassa tutkimuksessaan E. N. Tigerstedt on kiinnittänyt huomiota siihen, kuinka suomenkielinen kulttuuri säilytti realismin muros-vaiheessakin suhteellisen kiinteän yhteyden traditioon ja aikai-

²⁵ Hjalmar Neiglick, *Työmiehen vaimo*. — Valda uppsatser. Helsingfors 1916, s. 55.

²⁶ *Ibid.* s. 59—60.

²⁷ *Ibid.* s. 61.

sempien vuosikymmenien idealistiseen suuntaukseen. Naturalismi ja skepsis koskettivat paljon voimakkaammin suomenruotsalaista kuin suomenkielistä kirjallisuutta.²⁸ Vaikka sekä Juhani Aho, Kasimir Leino että Hjalmar Neiglick inspiroituivat 1880-luvun puolivälissä ajan uusista kirjallis-taiteellisista ja aatteellisista virikkeistä, heidän suhtautumistavoissaan on silti merkille pantavia eroja. Etenkin Ahoa ja Neiglickiä voidaan pitää jopa toistensa vastakohtina. Aho tunsi — myös kirjailijana — elävänsä läheisessä yhteydessä Suomen suomenkieliseen kansaan. Tämä näkyy selvästi jo hänen vuoden 1884 Valvojassa julkaisemastaan artikkelista ”Katsahdus uusimpaan suomalaiseen novellikirjallisuuteen”. Neiglick taas oli suomenruotsalainen intellektuelli, jonka kosmopoliitinasenteita lienee ollut omiaan vain vahvistamaan suomenkielisen ja -mielisen kulttuurin ekspansio. ”Kansallinen kamariatmosfääri” tuntui ahtaalta miehestä, joka etsi kosketusta kansainväliseen tieteeseen ja palasi vuosien 1885—1886 ulkomaanmatkaltaan Suomeen ryhtyäkseen opettamaan yliopistossa korkeellista psykologiaa. Neiglick kuoli kuitenkin varhain, kesken tutkijanuraansa ja kriitikontyötään. Menehtyessään lavantautiin vuonna 1889 hän oli vain 29-vuotias. Näin Neiglick ei kokenut vaihetta, missä realismi murtui symbolismiksi ja missä hänen vieroksumansa romantiikka nosti uudelleen päätään.

Hjalmar Neiglick on jäänyt kirjallisuudenhistoriaan puhdasta 80-lukulaisuutta edustavana kriitikkona, jonka myöhemmät artikkelit ja puheet vain varioivat hänen realismin läpimurtovuonna 1885 esittämiään pääajatuksia. Sen sijaan Juhani Aho ja Kasimir Leino sivuuttivat muutamassa vuodessa realisminharrastuksensa nousuvaiheen, minkä jälkeen heitä alkoivat vetää yhä enemmän puoleensa kansalliset aiheet ja sisäistävä kirjoittamistapa. ”Realistisesta kirjallisuudesta sananen” oli Ahon kirjailijantiellä välietappi, joka jäi häneltä nopeasti taakse ja jonka ajatuskulkuihin hänellä ei ollut tarvetta enää myöhemmin palata. Leino jatkoi linjaansa lopultakin luontevammin. Hänen ”Realismi ja Idealismi” -artikkelissaan on realistin teorioinnin kätköissä piirteitä, joita voidaan pitää tulevaisuutta ennakoivina ja jotka tekevät ymmärrettäväksi sen, että juuri Leino

²⁸ E. N. Tigerstedt, *Det religiösa problemet i modern finlandssvensk litteratur. Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland CCLXXII*. Helsingfors 1939, s. 636.

oli 1890-luvun alussa yhtenä ensimmäisistä esittelemässä uutta suuntaa: Ranskan symbolismia.²⁹

PIRKKO ALHONIEMI: *Über die Ideale der Realisten. Theorien des finnischen Realismus von 1885*

In der Geschichte sowohl der Literatur als auch der bildenden Künste Finnlands gilt das Jahr 1885 als Durchbruch des Realismus. Die Erstaufführung der "Arbeiterfrau" von Minna Canth fand an einem finnischsprachigen Theater statt, Juhani Aho veröffentlichte seine "Pfarrerstochter" und Axel Gallén stellte sein Gemälde "Altes Weib mit Katze" aus, ein Kunstwerk, das in unserer Malerei den krassesten Realismus vertritt. Für die eigentliche Theorie des Realismus aber hatten die finnischen Schriftsteller, Künstler und Kritiker nicht viel übrig. Obgleich z.B. Minna Canth die literarischen Strömungen im Ausland genau im Auge behielt, verspürte sie keinen Drang dazu, über ihre schriftstellerische Eigenart bzw. die Richtung des Realismus öffentlich irgendwelche Betrachtungen anzustellen; Juhani Aho hingegen und der junge Kasimir Leino erörterten wiederholt ihre diesbezüglichen Ansichten in theoretisch angelegten Aufsätzen. Ahos Beitrag "Ein Wort über die realistische Literatur" sowie auch Leinos "Realismus und Idealismus" erschienen im Herbst 1885. Schon zu Beginn des gleichen Jahres hatte der schwedischsprachige Publizist Hj. Neiglick eine Reihe beachtenswerter Gedanken veröffentlicht und dadurch die Berechtigung des von Werner Söderhjelm betonten Sachverhalts erwiesen, dass Neiglick im Finnland der 80er Jahre der einzige wirkliche Theoretiker des Realismus war. In diesem Zusammenhang aber darf die Tatsache nicht übersehen werden, dass Neiglick es nicht nötig hatte, mit seinen Erörterungen über die Grundzüge des Realismus — wie Aho und Leino — die eigene Stellung als schaffender Schriftsteller zu behaupten.

Aho verteidigte die realistische Wirklichkeitsschilderung gegen ihre Angreifer mit A. Meurman an der Spitze. Nicht unwahrhaftig sei der Realismus, sondern vielmehr ein kühnes Streben nach neuer Wahrheit. Auch ein Realist habe seine eigenen Ideale, mochten sie auch anders aussehen als diejenigen der älteren Generation. Leinos Artikel zeigte weniger eindeutig das Gepräge einer polemischen Entgegnung als der aus Ahos Feder hervorgegangene Aufsatz. Leinos theoretische Betrachtungen aber liessen deutliche Beziehungen zu den Ansichten des dänischen Schriftstellers Herman Bang erkennen; Bang zufolge sollte die unverfälscht realistische Literatur von der stark tendenziösen getrennt betrachtet werden. Leinos Eigenart, die Poesie als Ausdrucksmittel für Naturschilderungen, für die Gefühle und Regungen des menschlichen Herzens zu betrachten, macht es verständlich, dass er nur wenige Jahre später bereit war, sich einer ganz neuen literarischen Strömung, dem Symbolismus, hinzugeben. Auch Aho hatte

²⁹ Ks. Annamari Sarajas, mts. 10.

die Anfänge seines Realismus ziemlich rasch überwunden. Letztlich war es nur Neiglick, der als der reinsten Vertreter der 80er Jahre in die Literaturgeschichte einging, der gegen die Hegel—Snellman'sche Weltanschauung wettete und von einer neuen, menscheitsbeglückenden Welle der Aufklärung träumte. Voltaire war eines seiner Ideale. Neiglick war ein Weltbürger, ein europäisch eingestellter Kunstwissenschaftler und Forscher. Der Vergleich der im Durchbruchjahr des finnischen Realismus, 1885, erschienenen Schriften von Aho, Leino und Neiglick lässt uns erkennen, um wieviel tiefer der schwedischsprachige Kritiker Neiglick von Naturalismus und Skepsis beeindruckt worden war als seine finnischsprachigen Zeitgenossen, die Schriftsteller Aho und Leino.